

Միայն լուսանկարով (Թեոդիկ, 1929, էջ 437) կը ճանչնամ զինքը. ծանր ու խորթափանց բան ծը՝ իր նայուածքին մէջ որ իրերէն անդին անոնց խորհուրդներուն թափանցել կ'ուզէ. բերնին պրկուծը եւ քովերուն երկու խորշումները կեանքին ծաշաշուք ոչնչութենէն դուռնացածի անողոք կնիքը կը դնեն իր վրայ. ճակատը իր լուսաւոր գոգին մէջ կը սանձէ յափաքացած փորձառութիւն, խստօրէն ինքնախտահար ծառածուծ, վառ ալ զուտ երեւակայութիւն:

Քէպուպօսեան երաժշտութեան մեծ սիրահար ծը եղած ըլլալ կ'ենթադրեմ եւ կամ զայն անտանելի նկատող ծը, ինչպէս եղած են Լամարթին, մասամբ Հիւկօ, Թ. Կոթիէ եւ Հէրէտիա. միջին ճամբայ չկայ իրեն համար. բայց զծագրիչ մ'ըլլալուն կը կարծեմ որ երաժշտասէր ծըն է աւելի քան հակառակը:

«Երաժշտութիւնը ձայներով մտածելու արուեստն է», կ'ըսէ Ժ. Բոմպարիէօ, բայց այս մտածումը բառը պէտք չէ առնել իբրեւ մտաւոր գաղափար կամ իմացում. այլ ներքին անթարգմանելի հոգեկան վիճակներ եւ փոխակերպումներ. մտածում՝ առանց գաղափարի, հոգեվիճակներու խորունկ իմացում, հոգւոյն ապրումին եւ դիմաչեղումներուն ենթագիտակից գէճյանդիմանութիւն:

Ուրեմն երաժշտութիւնը՝ բառերով անթարգմանելի հոգեկան ամենախորունկ անդրադարձում ծըն է: Զայնքը կարող են՝ գրեթէ աննիւթական եւ հետեւաբար անորոշ ըլլալուն համար՝ ազդել մեր վրայ, խօսիլ մեր հոգիին հետ:

Միթէ գիծերն ու ճերմակի ու սեւի պատառիկները թղթին վրայ կրնան այդ նոյն հոգեկան պահերը ոգեկոչել կամ խօսիլ հոգիին ճիշդ այնպէս ինչպէս որ ձայնքը կ'ընեն. ասիկա շատ աւելի դժուար ու բարդ հարց ծըն է. որովհետեւ զիծը եւ գոյնը աւելի նիւթական են քան ձայնքը:

Կը խորհիմ թէ Հանսլիքի (1854) երաժշտութեան պատկերացումը կրնայ զիւրացնել երաժշտութենէ զծագրութիւն այս քիչ ծը դժուարին անցքը: Վիեննացի քննադատը կ'ըսէ թէ երաժշտութիւնը կրնայ մեծարժէք ձեւեր ստեղծել, առանց որ անոնք որոշ զգացում ծը պարունակեն. եւ ինքզինքը լաւ բացատրելու համար՝ զիմած է արաբէնիքի (arabesque) արուեստին. երբ երեւակայնք որ արաբները մեր աչքերուն առջեւ կը շինուի

թարգմանելով անդադրում քմայք ծը՝ գիծերու շարժումով, կ'ունենանք երաժշտութեան ճշգրիտ պատկերը:

Գիծերու շարժում, կենսայից գիծեր ուրեմն, ահա բուն իսկ փոխանցման առանցքը որ կը բացատրէ նոյն ատեն կարելիութիւնը զծերով թարգմանութեան մեր ներքին, խորունկ, հոգեկան վիճակներուն՝ ըմբոստ բռնեքու կալանքին:

Ուրեմն կրնանք ըսել որ եթէ երաժիշտը իր ենթագիտակցական վիճակները ձայներով կը ներկայացնէ, մեզի, նկարիչն ալ պարտի գիծերով, ծաւալներով ու գոյներով ի յայտ բերել զանոնք: Նկարչական նոր շարժումներ, գույգ երբեմն յանգէտս իսկ՝ իրենց հիմը ունին ասոր իրականացման որոնումին մէջ:

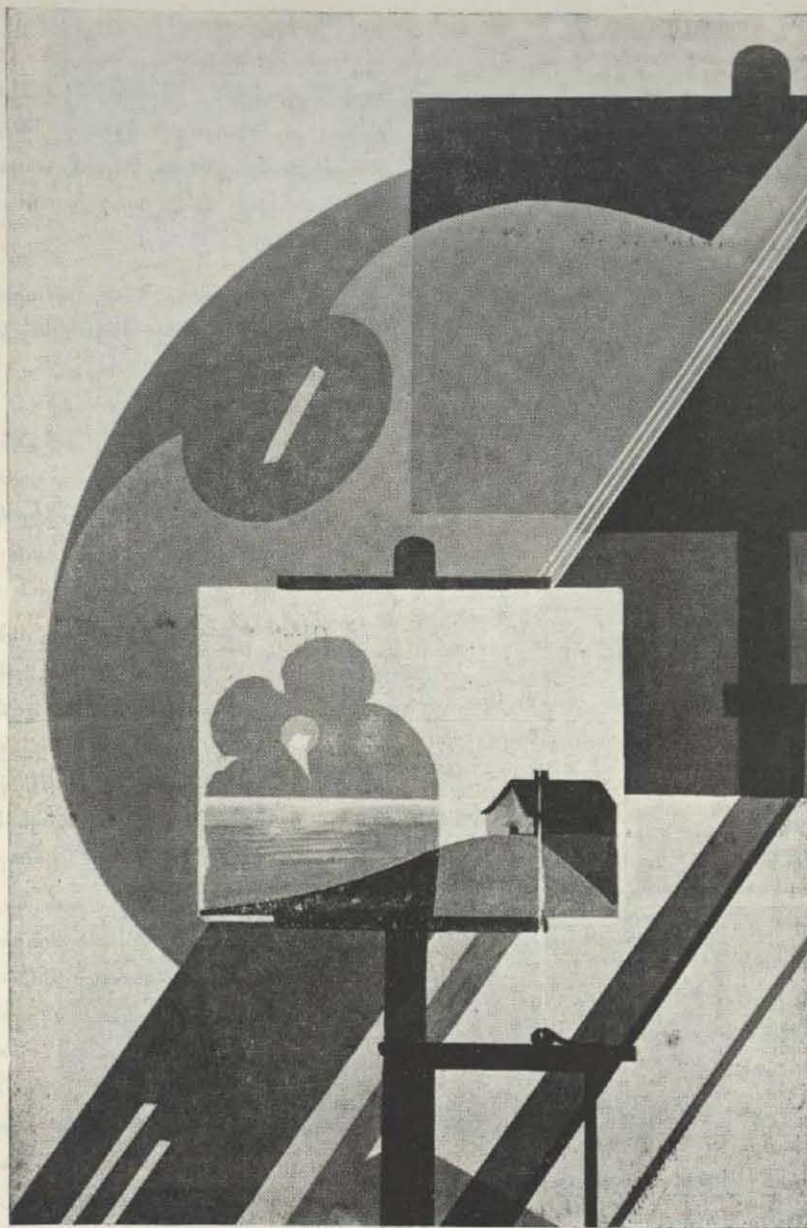
Աւելի կամ նուազ երկար գիծեր, քիչ կամ շատ մօտ իրարու, ուղիղ, կոր կամ ալլազան, մանաւանդ դարձուածքներ ու ծիւցումներ, կրնան հոգիին կշռոյթը (cadence) կերպաւորել. կշռոյթն է արդէն մեր հոգիին ամենախորունկ ապրումներուն միակ իմանալի կերպը մեզի համար, եւ պարզ է որ ասիկա կարելի է թէ՛ ձայներով եւ թէ՛ գիծերով արտայայտել՝ անոնց աւելի կամ նուազ տեւողութիւն կամ ծիծոց տալով: Գոյներու համերգ (symphonie des couleurs) բացատրութիւնը պատկերալից ըլլալէն զատ կը պարունակէ իր մէջ խորին ճշմարտութիւն ծը, մանաւանդ երբ նկատի առնենք որ ամէն գոյն՝ որոշ թուով թրթռացման, հետեւաբար կշռոյթի արդիւնք է լոկ:

Պարզ է որ առանց գոյներու ալ կարելի է արտայայտել այդ կշռոյթը՝ միայն գիծերու եւ զանգուածներու միջոցաւ, իբր գոյն գործածելով սոսկ սեւն ու ճերմակը:

Քէպուպօսեան ուրեմն, իր ասեղնագործական զծագրութիւններով տիրապետած գիծերու եւ ձեւերու, կարող էր լիապէս արտայայտել իր հոգիին կշռոյթը առանց գոյններու:

Բանաստեղծ ու երաժիշտ գեղազարդող ծըն է ան:

Կրնայ ուսումնասիրած չըլլալ նիցչէն, նոյն իսկ ապագայապաշտ կամ խորանարդապաշտ դըպրոցներու գեղագիտական տեսութիւնները. բա՛ւ է որ իր ենթագիտակցութեան զմայլելի զանձերը կրնայ վերածել գիծերու կշռոյթի: Այդ շատ դժուար գեղանին վրայ տալագայապաշտ, նաեւ խորանարդապաշտ

ՄԵԼԳՈՆ ՔԷՊԼՊՃԵԱՆ. — Արմենուս եւ Սեր

զպրոցին գործերուն տեսքը բաւական եղած է իրեն՝ պակսող յեղարաններն ընծայելու:

Այդ զպրոցներէն մեծապէս օգտուած է ան. նոյն իսկ անոնց խորհրդաւորները լոյսեր ծնցուցած են իր մէջ, խորհրդապաշտութիւնն ալ իրեն օգնութեան բաժինը բերած է հլութեամբ, զի այս արուեստագէտը անոնցմէ է որ կրնան ամէն բանի մէջ գտնել իրենց սրտնածը, իւրացնել ամէն ուղղութեան պատշաճադոյն մասերը, զանաւ.ք իրարու

խառնել եւ արտադրել նորէն վերջին ծայր անհատական գործ մը:

Մէկ քանի զիժ, մէկ քանի պատկեր բաւ են իրեն, որպէս զի՝ չտեսածները գուշակէ եւ նոյն իսկ լրացնէ անոնց պակասները:

Իր գործերը, Սիդոննայի եւ Ամենուն Տաւեցայցիին (1929) մէջ, զրոշմը կը կրեն ուժեղ անհատականութեան ճր և արտայայտութիւնն են, այդ մեծապէս աննիւթական գծադրութեամբ, մտաւորա-

կան այլ ճանաչանող հոգեկան խորունկ եւ այլապէս անթարգմանելի սպորումներու:

Խորանարդապաշտ դպրոցէն առած է ծաւալներու գաղափարը, բայց կարող եղած է՝ ծաւալին, զանգուածին տպաւորութիւնը տալով հանդերձ՝ աննիւթականացնել, գաղափարականացնել դանոնք, խորհրդանշանական տեսական ու մտաւոր արժեքներ հազցնել անոնց:

Արտաքին աշխարհի տեսարանները իրենց սովորական ազդուէն զատ, իր հոգիին կուտան որոշ կշռոյթներ, զոր գիծերու ճիշտցաւ կը յաւերժանէ: Ձեւեր, զանգուածներ ու շարժումներ տեսակ ձև երաժշտական վիճակի մէջ կը դնեն զինքը, պիտի ըսէի թէ ան կ'երաժշտագծագրէ. իր գործերէն իւրաքանչիւրը կարելի է հարազատորէն թարգմանել երաժշտութեամբ, ու կարծեմ զձեռն ժամանակ դաշնակած ըլլալու տպաւորութիւնը կը կրէ ինքը, ինչպէս անկասկած ամէն մեծ նկարիչ:

Իր զձագրութիւնները յաճախ բազմաթիւ ու անջատ տպաւորութեանց եղանակաւորումներ, համադրութիւններ են:

Հարցոյցէք իրեն թէ ինչո՞ւ այն ինչ կորուծեամբ կամ ցայտքով աւարտեց իր գործը, ապահովաբար պիտի չկարենայ յաճախ բառերով բացատրել. ներքին ձգուծ մը, կշռոյթ մը այդպէս ընել տուած է իրեն, տեսակ մը պահանջ զգացած է այս ինչ ընդհանուր կերպարանքը տալու իր գործին. նախ բանականութիւնն ու ճաշակն է որ կը վարեն զինքը պատկեր մը սկսած պահանջ, բայց ընդհուպ կը գեղազարդէ ան՝ տեսակ մը անկասկածելի պահանջէ ձգուած, չի կրնար ուրիշ կերպ ընել:

Այսքան աննիւթ կամ հոգիի հպատակած զձագրութիւն մը, սակայն, զահալէժ՝ կը դիմէ գէպի ներանձնականը, անհասկանալին ու գաղտնի, Սալարմէի կամ Ռէմպոյի բանաստեղծութեանց հանդոյն: Այլ Քէպապճեան հոս ալ գրեթէ ճիշտ կը զգուշանայ լպրծուն գեպիներէն. Արեւելքցիի իրապաշտութիւնը վտանգաւոր սահմանին վրայ կը կեցնէ զինքը բարեբախտաբար:

Ապագայապաշտ դպրոցէն առած է անցեալը, ներկան ու ապագան միանգամայն ցոյց տալու կնճալից գաղափարը: Հեռանկարի ապշեցուցիչ խաղերով, նոյն գործին մէջ մէկ բանի տարբեր խորութեամբ, հեռաւորութեանց տպաւորութիւնը տալով (տես Սիդոննա, էջ 67, 73, 77, 81), կըցած է

գրեթէ ճիշտ զգայնել փրաններու զանազանութիւնը ու զանոնք անջատել իրարմէ: Բնականաբար եթէ այս ուղղութիւնը շեշտուի իր մէջ՝ ծայրայեղորէն, կրնայ յստակութեան փաստել, մասնաւորաբար նորադանդի մը համար անիմաստ դարձնել իր աշխատութիւնները: Ամէն պարագայի՝ փրաններու զմայլելի ստեղծիչ մըն է:

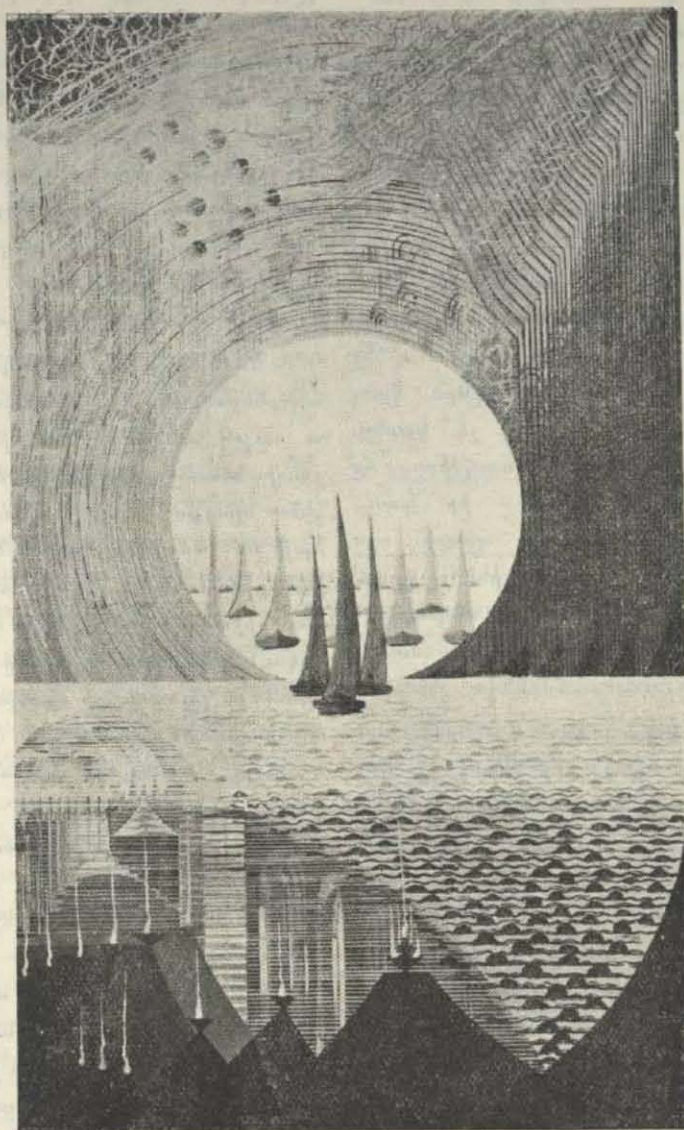
Իր շրջանակներն ու կամարները բիշ մը շատ յաճախակի են (Տես Սիդոննա՝ կողքերը եւ էջ 9, 63, 67, 70, 73, 77, 81, 86, 101, 107, 116, 117, 121, Թէոդիկ՝ 1929 էջ 9 եւ 266), թէեւ շատ անգամ՝ զմայլելի արդիւնքներ ձեռք բերած է անոնցմով. կամարներն ալ հեռաւորութեան ու անցեալի գեղեցիկ տպաւորութիւններ կ'արթնցնեն մէջդ. միայն պէտք է զգուշանայ շատ ստեղծ կրկնումներէ, մի գուցէ միօրինակութիւն ծնի ի վերջոյ:

Օպրի Պըրտալի ինքն ալ մեծատաղանդ զձագրիչ մը եղած է, թէեւ գրեթէ անմասն նկարչական նոր մտածումներուն, բայց իր գործերուն մէջ մարդը եւ իր մարմինը շատ մեծ տեղ կը զբաւեն, մինչ Քէպապճեանի գործերը գրեթէ դուրի են անոնցմէ կամ այնքան փոքրադիր որ գեղեցկութիւն կամ արտայայտութեանց նրբութիւն գտնել անկարելի է հոն:

Խստամբեր ու դժնէ բան մը, երբեմն արեան տեսիլքն իսկ. կայ Քէպապճեանի գործերուն մէջ. ժպիտը, հեշտանքը. փափկութիւնն ու շնորհը տեղի տուած են խոկումին ու մարդկայնական արժուային ու պատճառեանքի ճախրերու. ասով արուեստագէտը ցոյց կուտայ իր հոգին, հուժկո՞ւ բայց մոռալ՝ մերձաւոր մեր երաժշտութեան: Շատ առնական բան մը կայ իր զձագրութեանց մէջ, բայց կարծեմ պիտի չահէին անոնք եթէ քիչ մըն ալ զգայնութեամբ ու կիրքով եւ ճանաչանող փափկութեամբ թրծուած ըլլային: Ձեռն կարծեր որ Քէպապճեան անկարող ըլլայ ասոնց:

Իր գիծերն ալ յաճախ բաղձացուածին չափ նուրբ չեն՝ թերեւս կամաւ, ինչպէս որ չէ ուզած մանրամասնութեանց անթերի կատարելութիւն մը տալ՝ զիտողին մտածուծը չցրուելու մտահոգութեամբ անշուշտ:

Ն. Պէշիկթաշլեանի Սիդոննան սիրային կարեւոր ու գեղեցիկ մասեր ալ ունի իր մէջ, բայց ոչ թէ մարմինը այլ հերոսուհիին դէմքն իսկ չենք տեսներ զձագրութիւններուն մէջ: Քէպապճեան չէ

ՄԵԼԳՈՆ ՔԷՊԵՊՈՆԵԱՆ. — ՎԵՆԵՏԻԿ

ուզած իր հոգեկան կշռույթը ծարղկային ծարմիրն ալ տալ, կամ չէ համարձակած:

Արդարեւ խորանարկապաշտութեան հետեւողներուն փորձերը այս ուղղութեամբ քաջալերական բաներ ծը-չեն տուած: Դիւրին է բազդատաբար քարեր, պատեր ու շէնքեր, տաւրիաներ եւ նոյն իսկ քոյսեր շարել կամ կերպաւորել ուղուած ուղղութեամբ ծը. անդգայ զանգուածներ են անոնք վերջնապէս և շատ ալ ճկուն. բայց իրիստ դժուար է ծարղկային ծարմիրն ծը հպատակեցնել համաճարկային ճեմ ծածուկներ անձնաւորելու. ծարմիրը

իւր որոշ ձեւը ունի, զոր կարելի չէ առանց ձեւապէս ալլալելու ծածմանց համեմատ ձեւակերտել. ընթոստ տարր ծըն է ան:

Տեսեք Փիքասոյի անձերը, երկրաչափական ալեգորիաներէ անդին չեն անցնիր. իսկ երբ դասական գծադրութեան կը ձօտենայ, ճիւղն այն տեղն է որ կանոնաւոր դէմքեր ու արտայայտութիւններ կրնայ տալ. Բիոթիի, Վան Տօնկէնի, Լոթի, Լորանսէնի գործերն ալ կրնան մեր ըսածին ապացոյց ըլլալ:

Գրեթէ անկարելի ըլլալու աստիճան դժուար է

երաժշտական մոթիֆ ճը անձնաւորել. այս ուղղութեամբ Իգատորա Տընքանի փորձերուն ճէջ շատ յաջող բաներ կան. քանի որ կրցանք Հանգիստութիւն ճը գտնել երաժշտութեան ու նկարին միջեւ՝ կը խորհիմ թէ անկարելի չէ մարդկային մարմնով տալ նաեւ Հոգեկան ամենախորունկ ապրումներ, ենթադրատակցային կշռոյթներ. միայն թէ մինչ պարզը միջոց (espace) ու ժամանակ ունի, նկարիչը լոկ միջոցն ունի իրեն ի սպաս. բայց քանի որ ապագայապաշտ գպրոցը կը ջանայ ժամանակին յաղթել, կը մնայ տեսնել թէ մարմինը ե՞րբ եւ ի՞նչ ձեւով պիտի կարենայ կտաւին կամ թղթին վրայ ժամանակն ալ կալանաւորել: Արեւօք չէ՞ կարելի լուսալ թէ Քէպապաճեան պանծալի ռազմիրայ ճը դառնայ այս ուղղութեամբ: Թերեւս իր խառնուածքն իսկ անտարբեր կը թողու զինքը այս խնդրին հանդէպ, կամ անոր պէտքն իսկ չի զգար. քանի որ ունի տարբեր միջոցներ իր աշխարհահայեացքն ու կշռոյթը մեզի պարտադրելու ստեղծագործօրէն:

Քէպապաճեան գիւտերու մարդն է. համոզուելու համար ասոր՝ կը բաւէ տկնարկ ճը նետել իր գեղարդած գրերուն վրայ, օրինակ՝ Թէոդիկ, 1929, էջ 9, չ գիրը համակ պատմութիւն, բանաստեղծութիւն եւ գիւտ է. կաթողիկէներու առջեւ երկու ծանր քարեր են, գերեզմանի քարեր կարծես, մին գրեթէ հորիզոնական, իսկ միւսը շեղակի անոր վրայ. յարութեան հրաշքը կայ այնտեղ, ու կարծես Հայութիւնն է որ յարութիւն կ'առնէ, յամբօրէն այլ անդիմադրելի կերպով: Քարերուն ներքին երեսն ու ճակատը համակ լոյս է:

Հատ ճըն ալ իր աւելի մեծ գծագրութիւններէն առնենք (Սիդնիա, էջ 72): Գիշերները Սիդնիա կը տուայտի գալարատանջ ու կ'ալիկածի տենչաբաղձ՝ ի խնդիր Էմմանէլի մարմնոյն. այլ ի զո՞ւր. ահա նիւթը. թերեւս պիտի կարծէք որ մետաքսեայ ծոխ բազմոցներու եւ թաւշապատ բարձերու վրայ լուսեղէն մարմնի ճը փոթորկումն ու ցանկայարոյց երազանքներու պատկերացումը պիտի տեսնէք գծագրուած. բայց ըսի թէ Քէպապաճեան կարելի եղածին չափ դուրս կը ձգէ կէնն ու իր մարմինը, կը խորշի կրքերու աշխարհ ճը կերտելէ. եւ ահա ունինք շատ յաջող այլ բոլորովին տարբեր գործ ճը. երկու պարսպանման պատեր կուգան խորունկէն՝ հեռզհեռէ իրարու ճօտենալով ու անցք ճը

կը թողուն ճուտքի. պատերու ճակալին անմիջապէս վրան երկու ամաններ կան որոնցմէ բոց կը ծաւալի, պատերուն առջեւ ալեկոծութիւն փոփրերախ. դրան առաջքը շատրուանաձեւ հանդարտիկ ջուր ճը ուժգին ցալաքերով, դռնէն դուրս՝ ալիքներուն վրայ ցցուած՝ երախաբաց ու լեզուակարկառ օձեր կան գալարուն, իսկ ալիքներուն ամէհի փոթորկումին հակառակ՝ փրփուրներու ներքեւ (գծագրութեան ամենէն վարի մասը) երկու թռչուններ սեւ բոլորակի ճը ճէջ կը թռչկոտին:

Անոջ հոգեկան փոթորկումը ներկայացուած է ալիքներով, իսկ իր հեշտապառ տենչերը՝ գալարուող ու սուղոյ իժերով. Էմմանէլի հոգին հաւանաբար շատրուանաձեւ հանդարտ ջուրն է իր գեղեցիկ ըմբոստ սլացքով. երկու սպիտակ թռչունները Սիդնիայի եւ Էմմանէլի հոգիներն են, գիրար գտնելու թեւաբախումներով. երեք աստղեր կան իրենց ճթամած շրջանակին մէջ, մեծը որ մէջտեղն է՝ կը թուի երկու հոգիներուն միացումը խորհրդանշել: Պատերէն ներս լուսափաղի խաղաղութիւնն ու եղեմական անտենչ կեանք. բայց հոն մանելու համար հարկ է թռչիլ, սլանալ զի ցասկոտ ջուրն ու կատաղի իժերը, նոյն իսկ աւազանին կոնաձեւ վէժքը արգելք են ուրիշ կերպ մուծման. պէտք է որ հոն մանողը երկու թռչնոց չափ սպիտակ ու թեթեւ ըլլայ՝ մերկանալով ի սպառ երկրաքարշ քաղձանքներէն:

Այս գործը կարելի է տարբեր ալ մեկնել, ու հոտ է Քէպապաճեանի չքնաղ յատկութիւններէն մէկը: Իր գծագրութիւնները բազմաթիւ իմաստներու տարողութիւնը ունին, սրբազան մատեանի մը հանգոյն:

Այսքանը՝ բաւական է կարծեմ գաղափար ճը տալու համար իր գծելակերպին նկատմամբ:

Կը կրկնեմ՝ Քէպապաճեան գործը կը յղանայ երգահանի ճը նման. գրիչի իւրաքանչիւր հարուած հոգեկան երանգ ճը կ'աւարտէ:

Հոգեկան ու ալիսպին խորունկ ու երկարատեւ փորձառութեան համադրոյթներ եւ ուժեղ ամփոփումներ են իր գործերը:

Գիծերը ճայն ու երգ ունին իրեն համար, նաեւ երանգ:

Ըսեմ որ ամենայնոց գործերը կը նկատեմ իր փօքը աշխատութիւնները. Թէոդիկի 1929ի եւ Սիդնիայի կողքերը չունին պահանջուած ամփոփ ու

սեղծ կերպը ու զեղազիտական տեսակէտով ալ չեմ կարծեր որ միայն արժէք ճը ներկայացնեն: Թէոդիկի ծաղաղական բաժնին գործերն ալ հետաքրքրական նորութիւն ճը չեն պարունակեր, նոյնը կարելի է ըսել առեւանգման տեսարանին համար (Սիդոննա, էջ 86):

Քէպապոլեան ճիւղն իր սեւ ու ճերմակի պաշարով կրնայ գոյներու թրթռացումը եւ զրաւնութիւնը արթնցնել ճեր ճէջ. ասիկա փորագրիչին կամ գծագրիչին ամենամեծ փառքերէն ճէկը կը կազմէ՝ ենթադրելով զժուարին թափանցում թէ՛ գոյներու յարաբերական արժէքին եւ թէ՛ անոնց ճեր

• հոգիներուն վրայ արձագանգին իսկութեան:

Ամփոփելով ու եզրակացնելով կ'ըսենք. Քէպապոլեան հարազատ դաւակն է իր դարուն, ըլլալով անհատապաշտ եւ ընտրողաբար օգտուող ճը ապագայապաշտ ու ձառամբ ալ խորանարդապաշտ ու խորհրդապաշտ դպրոցներէն. կը ջանայ ու կը յաջողի գծագրութիւնը ըստ կարելոյն աննիւթակա նացնել՝ անոր ճէջ զնելով իր հոգիին կշռութիւն եւ զգացումները. ճիտքն ու տեսակ ճը երաժշտականութիւն ճեմ դեր ունին իր գործերուն ճէջ. գիւտեր, բացատրելու նոր ու գրաւիչ ձեւեր եւ գծայլելի ցայտքեր կան հոն, թէեւ երբեմն ալ կը հանդիպիս սովորականին ու կրկնումներու: Իր գիծերուն զիտակցութիւնն ու զգացումը ունի ան: Կը կարծենք որ տեղ տեղ քիչ ճը աւելինուրը եւ հատու գիծեր, ճանրամասնութեանց աւելի հոգածու կատարելութիւն ճը. բազմաթիւ փլաններու աւելի զգույշ գործածութեան ճը ճիւղացած՝ քիչ ճը աւելի

ժպիտ, շնորհ ու լոյս, ճարդկային ճարմնոյն տրբուելիք շատ աւելի ճեմ տեղ ճը, ընկերային ճնշիչ հնչունքներէ ճերբազատում ճը, կեանքի առեւալներուն աւելի աննախապաշար ու սրտողին ընդունելութիւն ճը շատ բան պիտի շահեցնէին իրեն՝ դարձնելով զինքը արդի ամենէն ճեմ ու սքանչելի զեղազարդիչներէն ճէկը, քանի որ հայտնութեան ճէջ անկասկած առաջին զիծին վրայ կուգայ արդէն եւ եթէ ճիւղն արդիական ուղղութիւնը նկատի առնենք՝ ամենամեծն է (1):

ԳԵՂԱՄ ԽԼՆԱՄԻՐԵԱՆ

Նիւ Եօրք

(1) Յօդուածագիրը, որ Քէպապոլեանի գործէն միայն «Սիդոննա»-ի եւ Թէոդիկի «Տարեցոյց»-ին պատկերազարդութիւններուն ճանօթ է, կ'անգիտանայ քէ անիկա ոչ միայն գծագրիչ, այլ նկարիչ է, եւ քէ անոր ամենէն կարեւոր ու լիակատար էջերը — խորհրդանշական պատկեր կամ զարդանկար — անոնք են ուր իր սեւիկները կ'աւրայայտ գծերով ու գոյներով: Կը ցուինք որ հնարաւորութիւն չունեցանք գունաւոր վերահադրութիւն մը տալու այն զմայելի գործերուն որոնց լուսանկարը կը հրահարակենք ներկայ թիւին մէջ:

Մ. Խ.